

A Sociological Analysis of Digital Life and Fertility Intention: The Mediating Role of Future Anxiety

Mohammad Reza Heshmati

ARTICLE INFO	ABSTRACT
--------------	----------

Article type:
Research Article

Keywords:
Digital Life, Future Anxiety, Fertility Intention, Social Media, Mediating Role.

With the rapid expansion of media use and social networking platforms, digital life has emerged as an influential factor shaping social attitudes and demographic decisions, including fertility intentions. The objective of this study was to conduct a sociological analysis of the correlation between fertility intention and digital life, with future anxiety serving as a mediating variable. A quantitative survey design was implemented in the investigation. The statistical population was composed of 384 young adults, aged 18 to 35, who were selected through convenience sampling from active users of social networks and media in Tehran. Data were collected *بازمنشی* a structured questionnaire and analyzed using Structural Equation Modeling (SEM). The Sobel test was applied to examine the mediating effect.

The results suggested that future anxiety was significantly and positively associated with digital life ($\beta = 0.762, p < 0.001$), and that fertility intention was significantly negatively impacted by future anxiety ($\beta = -0.658, p < 0.001$). Furthermore, digital existence had a direct and substantial negative impact on fertility intention ($\beta = -0.241, p < 0.001$). The Sobel test verified that future apprehension is a substantial mediating factor in the relationship between digital life and fertility intention ($Z = -12.85, p < 0.001$).

In general, the findings indicate that the impact of digital media on demographic behaviors can be accounted for through psychosocial mechanisms. These results underscore the importance of reevaluating cultural and population policies in light of the changes that are associated with digital life.

Cite this article: Heshmati, M.R (2025). P A Sociological Analysis of Digital Life and Fertility Intention: The Mediating Role of Future Anxiety. *Population Journal*, 31(128), 124-144.

Extended Abstract**Introduction**

The widespread use of social media and the rapid advancements in digital technologies have profoundly transformed commonplace life, social relations, and individual decision-making processes in recent decades. Fertility behavior and the inclination to have children are among the emerging areas that are impacted by these transformations. Individuals' perceptions of life trajectories, economic security, social comparison, and future expectations are reshaped by digital life, which is defined by continuous engagement with online media, social networking platforms, and digital content. In modern urban societies, young adults are increasingly exposed to narratives of instability, risk, and uncertainty through digital media, which may exacerbate future-oriented anxieties. Fertility decisions are not merely private choices; they are deeply rooted in structural, cultural, and psychological contexts, as seen from a sociological perspective. Future anxiety, a psychosocial construct, is indicative of the apprehensions of individuals regarding housing, environmental crises, employment prospects, economic conditions, and social instability. The objective of this investigation is to investigate the sociological correlation between the propensity for childbearing and digital life by highlighting the mediating role of future anxiety. The study endeavors to enhance comprehension of the ways in which demographic behaviors among urban youth are influenced by digital transformations by incorporating sociological and psychological insights.

Methods and Data

Utilizing a cross-sectional survey design, this investigation implements a quantitative methodology. The target population was composed of young adults between the ages of 18 and 35 who resided in urban areas of Tehran and were avid consumers of social networking platforms and digital media. This age group was chosen for its central role in fertility-related decision-making, high levels of engagement with digital environments, and greater susceptibility to future-oriented anxieties. To recruit participants from among active users of social media platforms, a convenience sampling method was implemented. The study included a total of 384 respondents, which was considered sufficient by the standard statistical criteria for structural equation modeling.

A structured questionnaire was employed to collect data, which included standardized scales that assessed the tendency toward childbearing, future concern, and digital life. Indicators of media use intensity, social network engagement, and digital content exposure were employed to operationalize digital life. Items that evaluated concerns regarding economic security, career prospects, social stability, and life uncertainty were implemented to quantify future anxiety. Attitudinal and intentional indicators that reflect respondents' willingness and intentions to have children were employed to evaluate their propensity for childbearing. Informed consent and voluntary participation were strictly adhered to as ethical considerations.

In order to assess the hypothesized relationships among the variables and to assess both direct and indirect effects, Structural Equation Modeling (SEM) was implemented for data analysis. The statistical significance of the mediating role of future anxiety in the relationship between digital life and the tendency toward childbearing was evaluated using the Sobel test.

Findings

The results of the structural equation modeling suggest that digital life has a statistically significant and positive impact on future anxiety ($\beta = 0.762$, $p < 0.001$). This discovery indicates that levels of anxiety regarding future life conditions are elevated when individuals engage more extensively with digital media and social networking

platforms. Additionally, the tendency toward childbearing is significantly negative influenced by future anxiety ($\beta = -0.658$, $p < 0.001$). This suggests that individuals who experience higher levels of concern and ambiguity about the future are less inclined to plan for or desire childbearing.

In addition to the indirect pathway, digital life also exhibits a direct and negative impact on the propensity to bear children ($\beta = -0.241$, $p < 0.001$). This finding suggests that fertility intentions are influenced by digital life not only through the increase in future anxiety but also through other mechanisms, including lifestyle changes, altering values, and altered perceptions of family life that are involved. The Sobel test confirms that future anxiety plays a statistically significant mediating role in the relationship between the tendency toward childbearing and digital life ($Z = -12.85$, $p < 0.001$). In general, the model elucidates a significant portion of the variance in future anxiety and fertility intentions, suggesting an acceptable level of explanatory power.

Conclusion and Discussion

The results of this study underscore the critical role of digital life in the formation of fertility-related attitudes and intentions among urban adolescents. The study underscores the significance of psychosocial factors in comprehending demographic behaviors in the digital era by identifying future anxiety as a critical mediating mechanism. Digital media not only disseminate information but also amplify narratives of uncertainty and risk, which can potentially undermine individuals' confidence in long-term life planning, including childbearing. These results indicate that declining fertility tendencies cannot be entirely accounted for by economic or structural factors alone from a sociological perspective; rather, they must be interpreted within the broader context of digital culture and subjective perceptions of the future.

The study has significant implications for cultural institutions and policymakers. The impact of digital environments on the perceptions and anxieties of young adults should be considered by population policies and family-support programs. The adverse effects of digital life on fertility intentions may be mitigated by interventions that are designed to reduce future anxiety, promote realistic and supportive narratives about family life, and enhance economic and social security. The study is restricted by its cross-sectional design and non-probability sampling procedure, despite its contributions. To further investigate the long-term demographic implications of digital life, future research may benefit from longitudinal designs and comparative studies conducted across various social and cultural contexts.

زیست دیجیتال و تمایل به فرزندآوری با میانجی‌گری اضطراب آینده

محمد رضا حشمتی^۱

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله:

علمی-پژوهشی

کلیدواژه‌ها:

اضطراب آینده،

تمایل به فرزندآوری،

رسانه‌های اجتماعی،

زیست دیجیتال.

با توجه به رشد روزافزون استفاده از رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی زیست دیجیتال به یکی از عوامل اثرگذار بر تصمیم‌گیری درباره باروری تبدیل شده است، پژوهش حاضر با هدف تحلیل جامعه‌شناختی رابطه زیست دیجیتال و تمایل به فرزندآوری با نقش میانجی اضطراب آینده انجام شده است. این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر رویکرد، کمی است و با استفاده از روش پیمایشی انجام شده است. نمونه آماری پژوهش شامل ۳۸۴ نفر از جوانان ۱۸ تا ۳۵ ساله ساکن مناطق شهر تهران بود که به صورت دردسترس و از میان کاربران فعال رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی انتخاب شدند. برای تحلیل داده‌ها از مدل‌یابی معادلات ساختاری (SEM) و آزمون سابل به منظور بررسی نقش میانجی استفاده شد. نتایج نشان می‌دهد زیست دیجیتال به‌طور مثبت با اضطراب آینده مرتبط است ($\beta = 0/762, p < 0/001$) و اضطراب آینده تأثیر منفی معناداری بر تمایل به فرزندآوری دارد ($\beta = -0/658, p < 0/001$)؛ همچنین زیست دیجیتال نیز تأثیر منفی مستقیم بر تمایل به فرزندآوری دارد ($\beta = -0/241, p < 0/001$). آزمون سابل تأیید کرد اضطراب آینده نقش میانجی معناداری در این رابطه ایفا می‌کند ($Z = -12/85, p < 0/001$). این یافته‌ها نشان می‌دهد اثر رسانه‌های دیجیتال بر رفتارهای اجتماعی از طریق سازوکارهای روانی-اجتماعی تبیین شدنی است و این امر ضرورت بازنگری در سیاست‌ها و برنامه‌های فرهنگی متناسب با تحولات زیست دیجیتال را مطرح می‌کند.

استناد: حشمتی، محمد رضا؛ زیست دیجیتال و تمایل به فرزندآوری با میانجی‌گری اضطراب آینده. فصلنامه جمعیت، ۳۱ (۱۲۸)، ۱۴۴-۱۴۴.

© نویسندگان.

مقدمه

در دهه اخیر، گسترش شتابان فناوری‌های ارتباطی و نفوذ شبکه‌های اجتماعی شکل تازه‌ای از تجربه اجتماعی موسوم به «زیست دیجیتال» را پدید آورده است. این پدیده به‌طور معناداری بر نگرش‌ها، سبک زندگی و تصمیم‌گیری‌های اساسی افراد، از جمله تصمیم به فرزندآوری، تأثیر گذاشته است. زیست دیجیتال با بازتولید مداوم روایت‌ها، تصاویر و گفت‌وگوهای مرتبط با آینده، والدگری و مسئولیت‌های خانوادگی می‌تواند ارزیابی ذهنی افراد از هزینه‌ها و منافع فرزندآوری را دگرگون کند (Yao et al., 2025).

شواهد پژوهشی نشان می‌دهد مواجهه مکرر با محتوای دیجیتال حاوی بازنمایی بحران‌های اقتصادی، ناامنی شغلی و تهدیدهای زیست‌محیطی، با افزایش نگرانی‌های آینده‌محور میان جوانان همراه است؛ برای مثال، مطالعه واندنبوش و اگردمونت^۱ (۲۰۲۰) نشان می‌دهد استفاده گسترده از رسانه‌های اجتماعی با افزایش اضطراب آینده و نگرش منفی به مسئولیت‌های بزرگ‌سالی، از جمله والدگری، ارتباط معنادار دارد؛ همچنین، براساس پژوهش ژانگ و همکاران^۲ (۲۰۲۶) استفاده زیاد از رسانه‌های اجتماعی با افزایش اضطراب مرتبط با باروری همراه است و این اضطراب می‌تواند بر نگرش‌ها و تصمیم‌گیری برای فرزندآوری اثر منفی بگذارد. این یافته‌ها حاکی از آن است که اضطراب آینده می‌تواند سازوکاری واسط باشد و پیوند میان زیست دیجیتال و تضعیف قصد فرزندآوری را تبیین کند. از منظر جامعه‌شناسی، اضطراب آینده نه تنها تجربه روان‌شناختی فردی، بلکه بازتابی از شرایط ساختاری، نااطمینانی‌های اجتماعی و تحولات فرهنگی عصر دیجیتال است. شواهد پژوهشی نشان می‌دهد مواجهه مکرر با محتوای منفی و بحران‌محور در رسانه‌های اجتماعی، به‌ویژه محتوای مرتبط با نااطمینانی‌های اقتصادی، فشارهای اجتماعی و چالش‌های والدگری، می‌تواند به افزایش اضطراب آینده و اضطراب مرتبط با باروری در میان جوانان منجر شود؛ برای مثال، یائو^۳ و همکاران (۲۰۲۵) در مطالعه‌ای تجربی نشان دادند قرارگرفتن در معرض محتوای منفی درباره فرزندآوری در شبکه‌های اجتماعی، به‌طور معناداری سطح «اضطراب باروری» را افزایش می‌دهد و این اضطراب نقش میانجی در کاهش قصد فرزندآوری ایفا می‌کند. یافته‌های آنان مؤید آن است که رسانه‌های دیجیتال از طریق تقویت نگرانی‌های آینده‌محور می‌توانند بر نگرش‌ها و تصمیم‌گیری درباره باروری تأثیر بگذارند. زیست دیجیتال یکی از مؤلفه‌های اصلی زندگی اجتماعی معاصر است. این مؤلفه به

1. Vandanboosh Ve Agardamont

2. Zhang

3. Yao

مجموعه‌ای از کنش‌ها، تعاملات و تجربه‌های روزمره اطلاق می‌شود که در بستر رسانه‌های دیجیتال و شبکه‌های اجتماعی شکل می‌گیرد و به‌طور فزاینده‌ای بر نگرش‌ها و تصمیم‌های بنیادین افراد، از جمله تمایل به فرزندآوری، اثر می‌گذارد. از منظر جامعه‌شناختی، زیست دیجیتال نه تنها الگوی مصرف رسانه‌ای، بلکه بستری برای بازتولید معنا، هنجار و ادراک آینده محسوب می‌شود که می‌تواند نگرش افراد به والدگری و مسئولیت‌های خانوادگی را دگرگون کند (Eggermont and Vandenbosch, 2020). پژوهش‌های اخیر نشان می‌دهند مواجهه مداوم با محتوای دیجیتال حاوی نااطمینانی‌های اقتصادی، بحران‌های اجتماعی و روایت‌های منفی از آینده، به افزایش «اضطراب آینده» میان جوانان منجر می‌شود؛ اضطرابی که به‌طور معنادار قصد فرزندآوری را کاهش می‌دهد (Yao et al., 2025). در این چارچوب، اضطراب آینده به‌عنوان متغیر میانجی عمل می‌کند و توضیح می‌دهد که چگونه زیست دیجیتال از طریق تشدید احساس ناامنی و بی‌ثباتی اجتماعی بر تصمیم‌گیری درباره باروری اثر غیرمستقیم اما تعیین‌کننده دارد (Li et al., 2025). دیدگاه‌های نظری جدید در جامعه‌شناسی جمعیت نیز تأکید دارند که این اضطراب نه فقط پدیده روان‌شناختی فردی، بلکه بازتابی از شرایط ساختاری، مخاطرات مدرن و تحولات فرهنگی عصر دیجیتال است که مطالعه آن برای فهم تغییر الگوهای فرزندآوری ضروری است (Beck, 2020).

درمجموع، کاهش تمایل به فرزندآوری میان جوانان را نمی‌توان فقط با عوامل اقتصادی یا سیاست‌های جمعیتی تبیین کرد، بلکه تجربه زیست روزمره در فضای دیجیتال و مواجهه مستمر با روایت‌های نگران‌کننده از آینده در شکل‌گیری نگرش‌های باروری نقش دارد. این مواجهه می‌تواند با افزایش اضطراب درباره آینده، به بازتعریف تصمیم‌های بلندمدت زندگی، از جمله فرزندآوری، منجر شود؛ باین حال، نقش زیست دیجیتال و سازوکارهای روانی واسطه آن، به‌ویژه اضطراب آینده، در پژوهش‌های جمعیتی کمتر به‌صورت منسجم بررسی شده‌اند؛ بر این اساس، مسئله اصلی پژوهش حاضر بررسی چگونگی اثرگذاری زیست دیجیتال بر تمایل به فرزندآوری با تأکید بر نقش میانجی اضطراب آینده است؛ مسئله‌ای که پرداختن به آن می‌تواند درکی عمیق‌تر از تحولات نگرشی نسل جوان فراهم آورد و مبنایی واقع‌بینانه‌تر برای سیاست‌گذاری‌های جمعیتی فراهم کند.

انتخاب شهر تهران به‌منزله میدان پژوهش حاضر، در ویژگی‌های اجتماعی، جمعیتی و فرهنگی خاص این شهر ریشه دارد. تهران، بزرگ‌ترین کلان‌شهر کشور، بیشترین تمرکز جمعیت جوان، بالاترین ضریب نفوذ اینترنت و شبکه‌های اجتماعی و متنوع‌ترین الگوهای سبک زندگی دیجیتال را در خود جای داده است. این ویژگی تهران را به یکی از کانون‌های اصلی تجربه

«زیست دیجیتال» در ایران تبدیل کرده است. از سوی دیگر، تهران در دهه های اخیر با کاهش چشمگیر نرخ باروری و افزایش تأخیر در فرزندآوری مواجه بوده است؛ به گونه ای که الگوهای باروری در این شهر زودتر و شدیدتر از بسیاری از مناطق دیگر کشور تغییر کرده اند. ترکیب فشارهای اقتصادی، نااطمینانی های شغلی، هزینه های زیاد مسکن و سبک زندگی شهری، در کنار مواجهه مستمر با روایت های نگران کننده از آینده در فضای دیجیتال زمینه شکل گیری نگرش های محتاطانه به فرزندآوری را میان جوانان تهرانی تقویت کرده اند. از این منظر، تهران را می توان نوعی «آزمایشگاه اجتماعی» دانست که در آن تأثیرات زیست دیجیتال بر نگرش های جمعیتی با وضوح بیشتری مشاهده می شود.

بنابراین، مطالعه رابطه زیست دیجیتال و تمایل به فرزندآوری با میانجی گری اضطراب آینده در شهر تهران امکان بررسی این پدیده را در بستری فراهم می کند که از نظر شدت تجربه دیجیتال و همچنین تحولات نگرش جمعیتی واجد اهمیت تحلیلی است. نتایج این مطالعه، ضمن آنکه به طور مستقیم وضعیت جوانان تهرانی را تبیین می کند، می تواند به منزله نشانه ای پیش نگر از روندهای اجتماعی در سایر کلان شهرهای کشور نیز استفاده شود.

بر همین اساس، هدف اصلی پژوهش حاضر تبیین دقیق رابطه زیست دیجیتال و تمایل به فرزندآوری با تأکید بر نقش میانجی «اضطراب آینده» است. درواقع این پژوهش می کوشد با شناسایی سازوکارهای روانی و اجتماعی ناشی از مواجهه با محتوای دیجیتال دریابد که چگونه این تجربه زیسته بر تصمیم گیری های بلندمدت باروری اثر می گذارد. در راستای دستیابی به این هدف، پرسش اساسی این است که چه رابطه ای میان زیست دیجیتال و تمایل به فرزندآوری وجود دارد و آیا اضطراب آینده می تواند در جایگاه متغیر میانجی این رابطه را تبیین کند؟

پیشینه پژوهش

در دهه های اخیر، تحولات گسترده در حوزه فناوری های ارتباطی و گسترش شبکه های اجتماعی، الگوی کنش های روزمره، روابط اجتماعی و شیوه های معنابخشی به آینده را تغییر داده است. این تحولات در قالب آنچه می توان «زیست دیجیتال» نامید، نه تنها بر سبک زندگی و هویت فردی، بلکه بر تصمیم های اساسی زندگی مانند ازدواج و فرزندآوری تأثیر گذاشته است؛ بر این اساس، بخش حاضر به مرور انتقادی پژوهش های مرتبط با رابطه زیست دیجیتال، اضطراب آینده و تمایل به فرزندآوری می پردازد؛ به گونه ای که ابتدا مطالعات داخلی و سپس مطالعات خارجی بررسی می شوند.

حدادیان و همکاران (۱۴۰۴) در پژوهش خود نشان دادند که رسانه ها نقش دوگانه و وابسته

به زمینه فرهنگی ایفا می کنند. از یک سو، مواجهه با رسانه های جمعی و دیجیتال با افزایش آگاهی و استفاده از روش های پیشگیری از بارداری و ارتقای مراقبت های پیش از زایمان همراه است؛ از سوی دیگر، روایت های رسانه ای مرتبط با نااطمینانی اقتصادی، تغییر نقش های جنسیتی و بازنمایی سبک های زندگی فردگرایانه می توانند به کاهش قصد فرزندآوری منجر شوند. این مطالعه تأکید می کند که تأثیر رسانه بر تمایلات باروری وابسته به نوع رسانه، محتوای پیام، سطح توسعه یافتگی جامعه و بافت فرهنگی است. براساس یافته های این مرور نظام مند، رسانه ها به منزله نظام کلان ارتباطی می توانند در بازتعریف هنجارهای اجتماعی و تصمیم های مرتبط با فرزندآوری نقش آفرین باشند؛ موضوعی که در تحلیل جامعه شناختی رابطه زیست دیجیتال و تمایل به فرزندآوری اهمیت اساسی دارد.

در ایران، کیانپور (۱۴۰۴) در پژوهش خود به این نتیجه رسید که شبکه های اجتماعی مجازی یکی از عوامل مؤثر در فرایند تصمیم گیری جمعیتی هستند و نادیده گرفتن نقش آن ها می تواند سیاست گذاری های جمعیتی را با محدودیت مواجه کند. ارحامی (۱۴۰۴) نیز نشان داد اگرچه نگرش عمومی به فرزندآوری همچنان مثبت است، نگرانی از آینده، فشارهای اقتصادی و تغییر سبک زندگی موجب فاصله گرفتن رفتار واقعی از این نگرش ها شده است. این یافته ها بر اهمیت توجه به متغیرهای روانی و ساختاری در کنار عوامل اقتصادی تأکید دارند.

پژوهش آفرینی، اکبری و منتظری (۱۳۹۷) با بررسی ۸۲۲ زن در سنین باروری در شهر تهران، به تحلیل رابطه حمایت اجتماعی و قصد فرزندآوری پرداخت. نتایج این مطالعه نشان می دهد برخلاف برخی انتظارات نظری، حمایت اجتماعی رابطه معناداری با قصد فرزندآوری ندارد؛ درمقابل، متغیرهای جمعیت شناختی همچون سن، سطح تحصیلات و وضعیت اقتصادی خانواده نقش تعیین کننده تری در شکل گیری قصد فرزندآوری دارند. به طور مشخص، با افزایش سن زنان احتمال قصد فرزندآوری افزایش می یابد؛ درحالی که سطح تحصیلات بالاتر و وضعیت اقتصادی نامطلوب با کاهش تمایل به فرزندآوری همراه است. این یافته ها نشان می دهد در بستر شهری تهران، عوامل ساختاری و اقتصادی بیش از شبکه های حمایتی در تصمیم گیری باروری مؤثرند و به ضرورت توجه به شرایط اقتصادی در سیاست گذاری های جمعیتی تأکید دارند. براساس پژوهش ارجمند و برومند (۱۳۹۵) متغیرهای سبک زندگی، پایگاه اقتصادی-اجتماعی و میزان تحصیلات با گرایش به فرزندآوری رابطه منفی و معنادار دارند؛ درحالی که ترجیح جنسی و پیروی از سنت ها رابطه مثبت و معناداری با تمایل به فرزندآوری نشان دادند.

در مطالعات پیشین داخلی، قربانی، گلمکانی و شاکری (۱۳۹۵) نتیجه گرفتند که نوع و شدت استفاده از شبکه های اجتماعی با نگرش به فرزندآوری میان دانشجویان رابطه معنادار دارد؛

همچنین عباسی‌شوازی و دراهکی (۱۳۹۷) نشان دادند سازوکارهایی مانند فشار اجتماعی، حمایت اجتماعی و واگیری اجتماعی در شبکه‌های اجتماعی می‌توانند بر تصمیم‌گیری درباره فرزندآوری تأثیر بگذارند. از سوی دیگر، شمس قهفرخی (۱۴۰۲) تأکید کرد نگرش‌های فرهنگی و اجتماعی در بستر تغییرات ارزشی خانوار ایرانی، نقش مهمی در شکل‌گیری تصمیم به فرزندآوری دارند. پژوهش‌های قدیمی‌تر نیز نشان داده‌اند عواملی مانند سرمایه اجتماعی، باورهای مذهبی و زمینه‌های فرهنگی همچنان در گرایش به باروری مؤثرند، اما در شرایط اجتماعی جدید نیازمند بازتفسیر هستند (راد و ثوابی، ۱۳۹۴؛ ارجمندسیاه‌پوش، ۱۳۹۵).

براساس نتایج پژوهش ژائو^۱ و همکاران (۲۰۲۴) سرمایه اجتماعی آفالین، شامل روابط چهره‌به‌چهره، شبکه‌های خویشاوندی و حمایت اجتماعی مستقیم، با افزایش قصد فرزندآوری رابطه مثبت و معنادار دارد؛ درحالی‌که سرمایه اجتماعی آنالین تأثیری پیچیده‌تر و وابسته به نوع تعاملات دیجیتال نشان می‌دهد. به‌طور مشخص، برخی اشکال تعاملات آنالین با بازتعریف هنجارهای اجتماعی و اولویت‌های زندگی می‌توانند تمایل به فرزندآوری را تضعیف کنند. این یافته‌ها نشان می‌دهند تفاوت در کیفیت و ماهیت سرمایه اجتماعی (آفالین در برابر آنالین) نقش مهمی در شکل‌دهی به نگرش‌ها و تصمیم‌گیری درباره باروری ایفا می‌کند.

یائو^۲ و همکاران (۲۰۲۵) نشان دادند مواجهه منفی با محتوای شبکه‌های اجتماعی به‌طور مستقیم تمایل به فرزندآوری را کاهش می‌دهد و این اثر تا حد زیادی از طریق افزایش اضطراب مرتبط با آینده و باروری میانجی‌گری می‌شود. براساس یافته‌های آنان، رسانه‌های دیجیتال می‌توانند از مسیر تقویت نگرانی‌های آینده‌محور بر تصمیم‌گیری‌های باروری تأثیر بگذارند. به‌طور مشابه، لی، لی و یانگ^۳ (۲۰۲۵) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که استفاده از اطلاعات آنالین و ویژگی‌های زیست دیجیتال با افزایش اضطراب آینده میان جوانان همراه است و این اضطراب با کاهش تمایل به ازدواج و فرزندآوری رابطه معنادار دارد.

شیانگ و سان^۴ (۲۰۲۵) با تحلیل داده‌های رسانه‌های اجتماعی نشان دادند روایت‌های دیجیتال مرتبط با نااطمینانی آینده و فشارهای اجتماعی نقش مهمی در تضعیف نگرش‌های باروری ایفا می‌کنند؛ همچنین، ژیانگ و همکاران (۲۰۲۵) نتیجه گرفتند رسانه‌های اجتماعی، به‌ویژه میان زنان جوان شهری، به بستری برای بازتعریف هنجارها و ارزش‌های مرتبط با

1. Zhao

2. Yao

3. Li, Li, and Yang

4. Xiang and Sun

فرزندآوری تبدیل شده‌اند. این بازنمایی‌ها می‌توانند تأثیر غیرمستقیم بر تصمیم‌گیری‌های باروری داشته باشند. در همین راستا، ژائو^۱ و همکاران (۲۰۲۴) نشان دادند سرمایه اجتماعی آنلاین برخلاف سرمایه اجتماعی آفلاین، اثری منفی بر تمایل به فرزندآوری دارد که بیانگر تغییر کیفیت روابط اجتماعی در فضای دیجیتال است.

از منظر روانی-اجتماعی، پژوهش‌ها نشان می‌دهند استفاده گسترده از رسانه‌های اجتماعی با افزایش اضطراب میان جوانان همراه است (Vannucci et al., ۲۰۱۷)؛ همچنین استفاده از اینترنت با کاهش تمایل به فرزندآوری ارتباط دارد و این رابطه با کاهش اعتماد اجتماعی تبیین می‌شود (Ning, 2022). افزون بر این، مواجهه با محتوای منفی مرتبط با باروری در شبکه‌های اجتماعی از طریق افزایش اضطراب باروری، قصد فرزندآوری را تضعیف می‌کند (Yao et al., 2025).

درمجموع، مرور انتقادی پیشینه نشان می‌دهد پژوهش‌های داخلی و بین‌المللی بر نقش رسانه‌های دیجیتال، نگرش‌های آینده‌محور و عوامل روانی-اجتماعی در تبیین رفتارهای باروری تأکید داشته‌اند، اما بررسی مستقیم و میانجی‌محور نقش اضطراب آینده در رابطه زیست دیجیتال و تمایل به فرزندآوری، به ویژه در بستر جامعه ایرانی، همچنان کمتر مدنظر قرار گرفته است. پژوهش حاضر با تمرکز بر این خلأ، درصدد ارائه تبیینی جامع‌تر از تغییرات نگرشی مرتبط با فرزندآوری است.

مبانی نظری پژوهش

در جهان معاصر، گسترش سریع فناوری‌های ارتباطی و رسانه‌های دیجیتال به شکل‌گیری نوعی تجربه اجتماعی جدید انجامیده است که می‌توان آن را «زیست دیجیتال» نامید. زیست دیجیتال فقط الگوی مصرف رسانه‌ای نیست، بلکه بستری برای بازتولید معنا، هنجار و ادراک آینده است که می‌تواند بر تصمیم‌گیری‌های بنیادین زندگی، از جمله تمایل به فرزندآوری، اثرگذار باشد (زهرانی و همکاران، ۱۴۰۳)؛ باین‌حال، برای تحلیل این تأثیر لازم است به چارچوب نظری مشخصی اتکا شود.

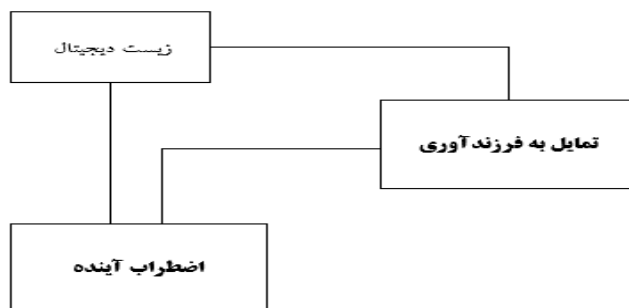
چارچوب نظری اصلی این پژوهش بر مبنای نظریه «جامعه ریسک» اولریش بک صورت‌بندی شده است. بک^۲ (۱۹۹۲) معتقد است در مدرنیته متأخر، زندگی اجتماعی بیش از هر زمان دیگری با نااطمینانی، مخاطرات بازتولیدشده و احساس تهدید ساختاری همراه است. در

1. Jiang

2. Beck

چنین شرایطی، ادراک افراد از آینده نه براساس ثبات بلکه بر مبنای احتمال بحران و بی‌ثباتی شکل می‌گیرد. رسانه‌ها، به‌ویژه رسانه‌های دیجیتال در این چارچوب، نقش مهمی در بازنمایی و تقویت این مخاطرات دارند؛ زیرا با تکرار روایت‌های بحران‌محور، ناامنی اقتصادی، زیست‌محیطی و اجتماعی را در سطح ذهنی تثبیت می‌کنند. براساس این نظریه، می‌توان استدلال کرد زیست دیجیتال از طریق برجسته‌سازی مخاطرات آینده به شکل‌گیری «اضطراب آینده» منجر می‌شود؛ اضطرابی که واکنش ذهنی به نااطمینانی ساختاری است و بر تصمیم‌گیری‌های بلندمدت زندگی، از جمله فرزندآوری، اثر می‌گذارد.

اضطراب آینده به احساس نگرانی پایدار درباره‌ی وضعیت شغلی، اقتصادی، اجتماعی و کیفیت زندگی در سال‌های پیش رو اشاره دارد. این مفهوم در چارچوب جامعه‌ریسک بازتاب درونی شدن نااطمینانی‌های ساختاری است (یائو و همکاران، ۲۰۲۵). براساس پژوهش‌ها، مواجهه‌ی مکرر با محتوای دیجیتال بحران‌محور با افزایش نگرانی‌های آینده‌محور همراه است (واندنبوش و اگردمونت ۱، ۲۰۲۰). از این منظر اضطراب آینده می‌تواند سازوکاری باشد که از طریق آن زیست دیجیتال بر تمایل به فرزندآوری اثر می‌گذارد. بر مبنای نظریه‌ی جامعه‌ریسک و شواهد تجربی موجود، مدل پژوهش حاضر در شکل صورت‌بندی شده است:

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

براساس چارچوب نظری و مدل مفهومی فوق فرضیه‌های زیر تدوین شده‌اند:

- زیست دیجیتال تأثیر مثبت و معناداری بر اضطراب آینده دارد.
- اضطراب آینده تأثیر منفی و معناداری بر تمایل به فرزندآوری دارد.
- زیست دیجیتال تأثیر منفی و معناداری بر تمایل به فرزندآوری دارد.

• اضطراب آینده در رابطه زیست دیجیتال و تمایل به فرزندآوری نقش میانجی معناداری ایفا می‌کند.

براساس نظریه جامعه ریسک، زیست دیجیتال با بازنمایی مستمر نااطمینانی‌های ساختاری می‌تواند به افزایش اضطراب آینده منجر شود و از این طریق بر تصمیم‌گیری درباره باروری تأثیر بگذارد. مدل پیشنهادی پژوهش حاضر تلاش می‌کند این سازوکار نظری را به صورت تجربی بیازماید و پیوندی روشن میان رسانه، اضطراب اجتماعی و تحولات جمعیتی برقرار کند.

روش تحقیق و داده‌ها

پژوهش حاضر با هدف تحلیل جامعه‌شناختی رابطه زیست دیجیتال و تمایل به فرزندآوری با نقش میانجی اضطراب آینده، از طرح پژوهشی کمی و رویکرد پیمایشی بهره گرفته است. مطالعه حاضر به صورت مقطعی انجام شده و در بستر میدانی متناسب با ماهیت اجتماعی متغیرها اجرا شده است. داده‌های پژوهش از طریق پرسشنامه ساختاریافته گردآوری شده‌اند و برای آزمون فرضیه‌ها از روش‌های تحلیل آماری پیشرفته استفاده شده است. چارچوب روش‌شناختی پژوهش مبتنی بر رویکردهای نظری جامعه‌شناسی رسانه و نظریه‌های تصمیم‌گیری باروری است که هدایت‌کننده انتخاب متغیرها و مسیرهای تحلیلی بوده‌اند. این طرح پژوهشی با استانداردهای پژوهش‌های تجربی در حوزه علوم اجتماعی هم‌راستاست و استحکام روش‌شناختی لازم را دارد. داده‌های پژوهش با استفاده از پرسشنامه خودگزارشی و به صورت حضوری و آنلاین جمع‌آوری شده‌اند. ابزار پژوهش شامل گویه‌هایی برای سنجش زیست دیجیتال، اضطراب آینده و تمایل به فرزندآوری بوده است. برای تحلیل داده‌ها، پس از انجام دادن آمار توصیفی، از آزمون‌های هم‌بستگی و مدلیابی معادلات ساختاری^۱ به منظور بررسی روابط مستقیم و غیرمستقیم میان متغیرها و آزمون نقش میانجی اضطراب آینده استفاده شد. تحلیل‌ها با بهره‌گیری از نرم‌افزارهای آماری متداول در علوم اجتماعی صورت گرفت.

این پژوهش با هدف بررسی جامعه‌شناختی رابطه زیست دیجیتال و تمایل به فرزندآوری با نقش میانجی اضطراب آینده از رویکرد کمی و طرح پیمایشی استفاده کرده است. مطالعه به صورت مقطعی و در بستر میدانی، میان جوانان ۱۸ تا ۳۵ ساله شهری انجام شد که کاربران فعال رسانه‌های دیجیتال هستند. انتخاب این گروه به دلیل قرار داشتن آن‌ها در سنین تصمیم‌گیری برای فرزندآوری، میزان بالای درگیری با فضای مجازی و آسیب‌پذیری در برابر اضطراب‌های آینده‌محور صورت گرفت. جامعه آماری شامل جوانان ساکن مناطق شهری در بازه

سنی ۱۸ تا ۳۵ سال بود. روش نمونه‌گیری به صورت در دسترس^۱ از میان افراد فعال در شبکه‌های اجتماعی و پلتفرم‌های دیجیتال انجام شد. در مجموع، ۳۸۴ نفر در پژوهش شرکت کردند که معیارهای ورود آن‌ها عبارت بودند از: سن بین ۱۸ تا ۳۵ سال، استفاده فعال روزانه از رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی (حداقل ۲ ساعت) و آمادگی روانی و رضایت آگاهانه برای شرکت در پژوهش.

یافته‌ها

در این بخش، نتایج تحلیل داده‌های گردآوری شده از ۳۸۴ شرکت‌کننده ارائه می‌شود. هدف از این یافته‌ها، توصیف ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونه، بررسی روابط میان متغیرهای اصلی پژوهش شامل زیست دیجیتال، اضطراب آینده و تمایل به فرزندآوری و نیز ارزیابی پایایی و روایی سازه‌های اندازه‌گیری است. ابتدا تصویری کلی از ویژگی‌های نمونه آماری ارائه می‌شود و سپس به تحلیل هم‌بستگی میان متغیرها و شاخص‌های روان‌سنجی ابزارهای پژوهش پرداخته خواهد شد. جدول ۱ ویژگی‌های جمعیت‌شناختی شرکت‌کنندگان را نمایش می‌دهد.

جدول ۱. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی شرکت‌کنندگان در پژوهش (n = 384)

ویژگی جمعیت‌شناختی	گروه‌ها	فراوانی	درصد
جنسیت	زن	۲۳۵	۶۱/۲٪
	مرد	۱۴۹	۳۸/۸٪
گروه سنی (سال)	۱۸-۲۴	۹۸	۲۵/۵٪
	۲۵-۳۴	۱۹۶	۵۱٪
	۳۵-۴۵	۹۰	۲۳/۵٪
وضعیت تأهل	مجرد	۱۷۸	۴۶/۴٪
	متأهل	۱۹۲	۵۰٪
	طلاق گرفته	۱۴	۳/۶٪
سطح تحصیلات	دیپلم و پایین‌تر	۳۵	۹/۱٪
	کاردانی / کارشناسی	۲۴۴	۶۳/۵٪
	کارشناسی ارشد و بالاتر	۱۰۵	۲۷/۳٪
وضعیت اشتغال	شاغل	۲۰۴	۵۳/۱٪
	دانشجو	۸۸	۲۲/۹٪
	جویای کار / بیکار	۶۴	۱۶/۷٪
	خانه‌دار	۲۸	۳/۷٪

میانگین زمان استفاده روزانه	کمتر از ۲ ساعت	۴۱	۱۰/۷٪
از فضای مجازی	۴ تا ۳ ساعت	۱۵۲	۳۹/۶٪
	بیش از ۴ ساعت	۱۹۱	۴۹/۷٪

براساس جدول ویژگی‌های جمعیت‌شناختی، تعداد شرکت‌کنندگان در پژوهش ۳۸۴ نفر بود که از این میان، ۶۱/۲ درصد زن و ۳۸/۸ درصد مرد بودند. از نظر سنی، بیشترین فراوانی به گروه سنی ۲۵ تا ۳۴ سال تعلق داشت (۵۱ درصد) که بیانگر تمرکز مطالعه بر جمعیت جوان و در سن تصمیم‌گیری برای فرزندآوری است. از نظر وضعیت تأهل، حدود نیمی از پاسخ‌دهندگان متأهل (۵۰ درصد) و ۴۶/۴ درصد مجرد بودند. در بعد تحصیلات، بیشتر افراد نمونه مدرک کاردانی یا کارشناسی (۶۳/۵ درصد) و ۲۷/۳ درصد نیز تحصیلات کارشناسی ارشد یا بالاتر داشتند. از نظر وضعیت اشتغال، بیش از نیمی از شرکت‌کنندگان شاغل (۵۳/۱ درصد) و ۲۲/۹ درصد دانشجو بودند. در زمینه استفاده از فضای مجازی، حدود نیمی از پاسخ‌دهندگان (۴۹/۷ درصد) بیش از ۴ ساعت در روز از رسانه‌های دیجیتال استفاده می‌کردند که نشان‌دهنده سطح بالای مواجهه با زیست دیجیتال در نمونه پژوهش است.

جدول ۲. ماتریس هم‌بستگی پیرسون بین متغیرهای پژوهش (n = 384)

متغیرها	زیست دیجیتال	اضطراب آینده	تمایل به فرزندآوری
زیست دیجیتال	۱	۰/۷۴۳**	-۰/۷۳۳**
اضطراب آینده	۰/۷۴۳**	۱	-۰/۸۳۶
تمایل به فرزندآوری	-۰/۷۳۴	-۰/۸۳۶	۱

براساس جدول ۲، بین متغیرهای اصلی پژوهش هم‌بستگی‌های معنادار و قوی وجود دارد. رابطه‌ای مثبت و بالا نیز میان زیست دیجیتال و اضطراب آینده مشاهده می‌شود. مقدار آر برابر ۰/۷۴۳ و مقدار پی کمتر از ۰/۰۱ به دست آمده است؛ به این معنا که افزایش درگیری با زیست دیجیتال با افزایش اضطراب درباره آینده همراه است؛ همچنین، رابطه‌ای منفی و معنادار بین زیست دیجیتال و تمایل به فرزندآوری گزارش شده است. در این مورد مقدار $R = -0/743$ و مقدار پی کمتر از ۰/۰۱ است؛ افزون بر این، بین اضطراب آینده و تمایل به فرزندآوری نیز رابطه‌ای منفی و معنادار مشاهده می‌شود. مقدار آر $-0/836$ و مقدار پی کمتر از ۰/۰۱ گزارش شده است. این نتایج نشان می‌دهد اضطراب آینده می‌تواند در کاهش تمایل به فرزندآوری نقش مهمی ایفا کند و ممکن است به منزله متغیر میانجی عمل کند. این یافته‌ها از نظر جامعه‌شناختی، اهمیت تحلیل پیامدهای روانی و اجتماعی زیست دیجیتال بر رفتارهای جمعیتی را برجسته

می‌کند.

جدول ۳. شاخص‌های پایایی و روایی سازه‌ها

سازه	آلفای کرونباخ	rho_A	پایایی ترکیبی	میانگین استخراج‌شده (AVE)	واریانس
اضطراب آینده	۰٫۹۴۴	۰٫۹۴۵	۰٫۹۵۲	۰٫۶۲۴	
تمایل به فرزندآوری	۰٫۹۱۴	۰٫۹۱۶	۰٫۹۳۰	۰٫۶۲۵	
زیست دیجیتال	۰٫۹۴۰	۰٫۹۴۴	۰٫۹۴۸	۰٫۶۰۳	

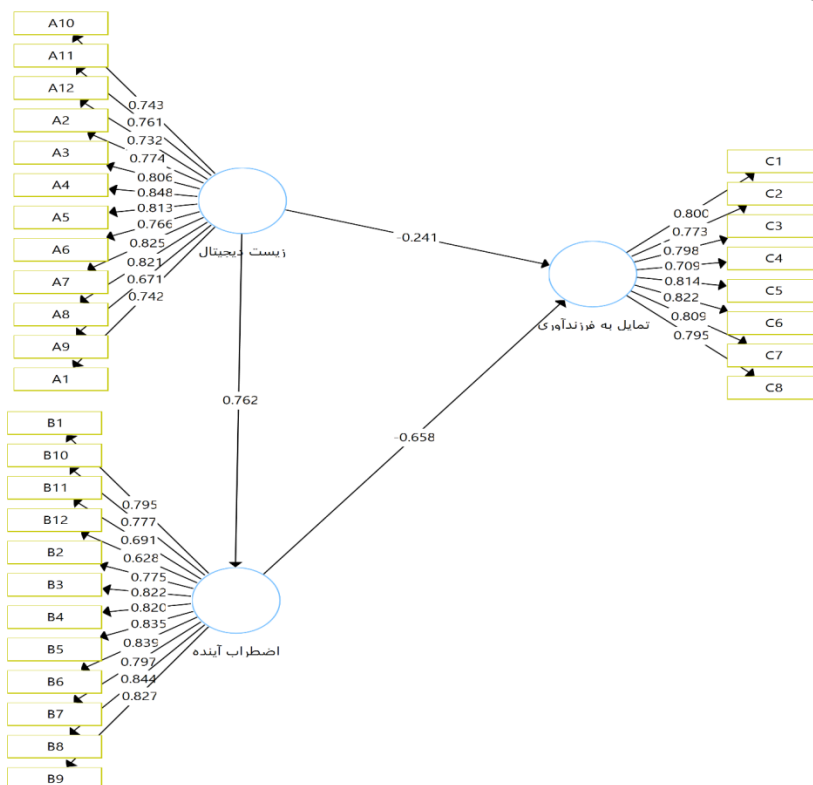
همان‌گونه که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، تمام سازه‌های پژوهش از نظر پایایی و روایی همگرا در سطح قابل قبول و استاندارد قرار دارند. مقدار آلفای کرونباخ برای همه سازه‌ها بیشتر از ۰/۹ است که پایایی بسیار بالا و انسجام درونی مطلوب گویه‌ها را نشان می‌دهد؛ همچنین، شاخص پایایی ترکیبی (CR) برای همه متغیرها بیش از ۰/۷ بوده و تأییدکننده کفایت اندازه‌گیری سازه‌هاست. مقدار میانگین واریانس استخراج‌شده (AVE) نیز در همه موارد از ۰/۵ فراتر رفته است که بیانگر روایی همگرایی مناسب در مدل اندازه‌گیری است؛ بنابراین، ابزار سنجش پژوهش اعتبار روان‌سنجی مطلوبی دارد و می‌توان با اطمینان از آن در تحلیل مدل معادلات ساختاری استفاده کرد.

جدول ۴. بررسی روایی واگرا براساس معیار فروئل-لارکر

سازه‌ها	اضطراب آینده	تمایل به فرزندآوری	زیست دیجیتال
اضطراب آینده	۰٫۷۹۰		
تمایل به فرزندآوری	-۰٫۸۴۲	۰٫۷۹۱	
زیست دیجیتال	۰٫۷۶۲	-۰٫۷۹۰	۰٫۷۷۷

جدول ۴ ماتریس معیار فروئل-لارکر را برای سنجش روایی واگرا بین سازه‌های اصلی پژوهش نمایش می‌دهد. مقادیر قطری (bold یا روی قطر اصلی) نشان‌دهنده ریشه دوم میانگین واریانس استخراج‌شده ($\sqrt{AVE}$) برای هر سازه هستند. براساس معیار فروئل-لارکر، این مقادیر باید بزرگ‌تر از هم‌بستگی بین آن سازه با سایر سازه‌ها باشند تا روایی واگرا تأیید شود. در این پژوهش، مقدار «ریشه دوم میانگین واریانس استخراج‌شده» ($\sqrt{AVE}$) برای هریک از سازه‌ها شامل اضطراب آینده (۰/۷۹۰)، تمایل به فرزندآوری (۰/۷۹۱) و زیست دیجیتال (۰/۷۷۷) در تمام موارد بزرگ‌تر از ضرایب هم‌بستگی میان سازه‌هاست. این نتایج نشان می‌دهد هر سازه سهم بیشتری از واریانس شاخص‌های خود در مقایسه با سازه‌های دیگر دارد؛ بنابراین،

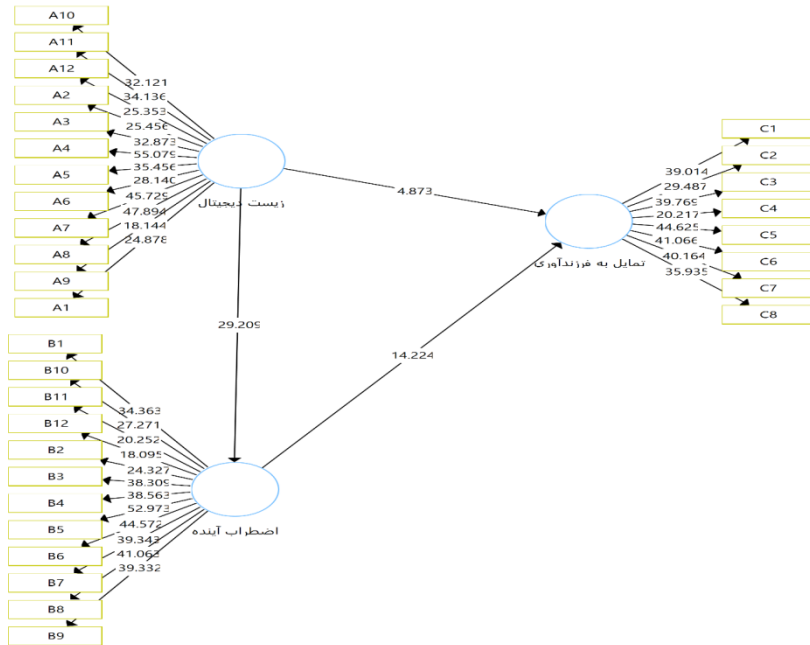
مطابق معیار فروئل-لارکر، روایی و اگری مدل اندازه‌گیری تأیید است و سازه‌ها تمایز مفهومی کافی با یکدیگر دارند.

شکل ۲. آزمون معناداری مدل معادلات ساختاری زیست دیجیتال و تمایل به فرزندآوری با نقش میانجی اضطراب آینده

شکل ۲ مدل معادلات ساختاری بررسی رابطه زیست دیجیتال و تمایل به فرزندآوری را با تأکید بر نقش میانجی اضطراب آینده نشان می‌دهد. براساس نتایج، زیست دیجیتال تأثیری مستقیم و منفی بر تمایل به فرزندآوری دارد و درعین حال به‌طور معناداری موجب افزایش اضطراب آینده می‌شود. اضطراب آینده نیز به‌منزله سازوکار روانی-اجتماعی، اثر منفی و معناداری بر تمایل به فرزندآوری دارد. ضرایب مسیر بیانگر آن است که بخشی از تأثیر زیست دیجیتال بر کاهش تمایل به فرزندآوری به صورت غیرمستقیم و از طریق افزایش اضطراب از آینده منتقل می‌شود. براساس این یافته‌ها، تحولات ناشی از گسترش رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی می‌توانند با شکل‌دهی به نگرش‌ها و احساس نااطمینانی به آینده بر رفتارهای باروری

تأثیر بگذارند و ضرورت توجه سیاست‌گذاران اجتماعی و جمعیتی به پیامدهای زیست دیجیتال را برجسته کنند.

شکل ۳. مدل معادلات ساختاری رابطه زیست دیجیتال و تمایل به فرزندآوری با نقش میانجی اضطراب آینده براساس ضرایب معناداری

شکل ۳ نتایج آزمون معناداری (مقادیر t یا Z) مدل معادلات ساختاری رابطه بین زیست دیجیتال، اضطراب آینده و تمایل به فرزندآوری را نشان می‌دهد. مقادیر به‌دست‌آمده برای بارهای عاملی شاخص‌ها بالاتر از حد آستانه ($|t| > 1/96$) هستند و معناداری مناسب شاخص‌های اندازه‌گیری سازه‌ها در سطح اطمینان ۹۵ درصد را بیان می‌کنند. ضرایب مسیر بین سازه‌های اصلی مدل نیز از نظر آماری معنادارند؛ به‌گونه‌ای که زیست دیجیتال اثر معناداری بر افزایش اضطراب آینده دارد و اضطراب آینده نیز به‌طور معناداری تمایل به فرزندآوری را کاهش می‌دهد؛ علاوه‌براین، مسیر مستقیم زیست دیجیتال به تمایل به فرزندآوری نیز معنادار گزارش شده است. این نتایج برازش مناسب مدل ساختاری و تأیید نقش میانجی اضطراب آینده در تبیین تأثیر زیست دیجیتال بر رفتارهای باروری را نشان می‌دهد و از اعتبار تجربی الگوی پیشنهادی پژوهش حمایت می‌کند.

جدول ۵. ضرایب مسیر و معناداری آن‌ها در مدل ساختاری (SEM)

مسیر	ضریب مسیر	میانگین نمونه	انحراف معیار	آماره t	سطح معناداری
زیست دیجیتال ← اضطراب آینده	۰٫۷۶۲	۰٫۷۶۳	۰٫۲۰۶	۳۹٫۲۰۹	۰٫۰۰۰
اضطراب آینده ← تمایل به فرزندآوری	۰٫۷۶۳	-۰٫۶۵۹	۰٫۰۴۶	۱۴٫۲۲۴	۰٫۰۰۰
زیست دیجیتال ← تمایل به فرزندآوری	-۰٫۲۴۱	-۰٫۲۴۰	۰٫۰۴۹	۴٫۸۷۳	۰٫۰۰۰

نتایج جدول ۵ نشان می‌دهد تمام مسیرهای فرض شده در مدل ساختاری از نظر آماری معنادار هستند؛ مقدار پی کمتر از $0/001$ به دست آمده است. زیست دیجیتال تأثیر مثبت و معناداری بر اضطراب آینده دارد؛ ضریب بتا $0/762$ و مقدار تی $39/209$ است. این نتایج بدین معناست که افزایش درگیری با زیست دیجیتال به افزایش اضطراب آینده منجر می‌شود؛ همچنین، اضطراب آینده تأثیر منفی و معناداری بر تمایل به فرزندآوری دارد. در این مسیر ضریب بتا $-0/241$ و مقدار تی $4/873$ است که نشان می‌دهد اضطراب آینده یکی از عوامل بازدارنده در تصمیم‌گیری برای فرزندآوری است. از سوی دیگر، زیست دیجیتال به صورت مستقیم اثر منفی و معناداری بر تمایل به فرزندآوری دارد. در این رابطه ضریب بتا $-0/240$ و مقدار تی $4/873$ گزارش شده است. این نتایج، نقش میانجی‌گری اضطراب آینده در رابطه زیست دیجیتال و تمایل به فرزندآوری را تقویت می‌کنند و بیانگر تأثیر رسانه‌های دیجیتال بر رفتارهای جمعیتی هستند.

جدول ۶. نتایج آزمون سابل برای بررسی نقش میانجی اضطراب آینده

مسیر میانجی‌گری	a (X→M)	sa	b (M→Y)	sb	Z- value	p- value	نتیجه
زیست دیجیتال ← اضطراب آینده ← تمایل به فرزندآوری	۰/۷۶۲	۰/۰۲۶	-۰/۶۵۸	۰/۰۴۶	۱۲/۸۵	<۰,۰۰۱	نقش میانجی معنادار تأیید شد.

براساس نتایج آزمون سابل (جدول ۷)، نقش میانجی اضطراب آینده در رابطه زیست دیجیتال و تمایل به فرزندآوری به‌طور معناداری تأیید شد. مقدار Z محاسبه‌شده ۱۲/۸۵- و سطح معناداری آن کمتر از ۰,۰۰۱ بود که نشان‌دهنده وجود اثر غیرمستقیم قوی و معنادار است. این یافته بیانگر آن است که زیست دیجیتال از طریق افزایش اضطراب آینده، به کاهش تمایل به فرزندآوری منجر می‌شود؛ بنابراین، اضطراب آینده به‌منزله سازه‌کار روانی-اجتماعی، نقش مهمی در انتقال پیامدهای منفی زیست دیجیتال بر رفتارهای باروری ایفا می‌کند. این نتیجه اهمیت توجه به ابعاد روانی ناشی از مواجهه با فضای دیجیتال در تحلیل‌های جامعه‌شناختی جمعیت را برجسته می‌کند.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج این پژوهش نشان می‌دهد زیست دیجیتال تأثیری مستقیم و معنادار بر کاهش تمایل به فرزندآوری دارد و درعین‌حال، به‌طور مثبت و معناداری اضطراب آینده را افزایش می‌دهد؛ اضطرابی که خود به‌منزله متغیری میانجی اثر منفی و قدرتمندی بر تمایل به فرزندآوری دارد؛ بر این اساس می‌توان گفت بخشی از اثر زیست دیجیتال بر نگرش‌های باروری، نه به‌صورت مستقیم، بلکه با درونی‌سازی احساس نااطمینانی به آینده منتقل می‌شود. شدت ضرایب مسیر و معناداری آزمون سابل نشان می‌دهد اضطراب آینده سازوکاری کلیدی در تبیین رابطه زیست دیجیتال و تصمیم‌گیری درباره باروری است. مدل مفهومی پیشنهادی پژوهش نیز برازش تجربی مناسبی دارد. این یافته‌ها در چارچوب نظریه «جامعه ریسک» اولریش بک تفسیرشدنی هستند. بک (۱۹۹۲) استدلال می‌کند در مدرنیته متأخر، مخاطرات بازتولیدشده و نااطمینانی‌های ساختاری به تجربه‌ای روزمره تبدیل شده‌اند و رسانه‌ها در برجسته‌سازی و بازنمایی این مخاطرات نقش محوری دارند. نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد زیست دیجیتال با بازنمایی مستمر بحران‌های اقتصادی، زیست‌محیطی و اجتماعی، ادراک مخاطره را تقویت و آن را به سطح تجربه ذهنی جوانان منتقل می‌کند. اضطراب آینده در این چارچوب، نه فقط هیجان فردی، بلکه

بازتاب درونی شدن نااطمینانی ساختاری است که در تصمیم‌گیری‌های بلندمدت زندگی، از جمله فرزندآوری، تأثیرگذار می‌شود. بدین ترتیب، پژوهش حاضر با ارائه شواهد تجربی در سطح خرد، چارچوب جامعه‌ریسک را در حوزه جامعه‌شناسی جمعیت بسط و نشان می‌دهد چگونه مخاطرات بازنمایی شده در فضای دیجیتال به تغییر رفتارهای باروری منجر می‌شوند.

از منظر هم‌سویی با پیشینه، یافته‌های این پژوهش با نتایج یائو و همکاران (۲۰۲۵) هم‌خوانی دارد که نشان دادند مواجهه منفی با محتوای شبکه‌های اجتماعی از طریق افزایش اضطراب آینده‌محور، تمایل به فرزندآوری را کاهش می‌دهد؛ همچنین، لی، لی و یانگ (۲۰۲۵) گزارش کردند ویژگی‌های زیست دیجیتال با افزایش نگرانی‌های آینده و کاهش تمایل به ازدواج و فرزندآوری همراه است؛ نتیجه‌ای که با مدل میانجی پژوهش حاضر سازگاری دارد. یافته‌های ژائو و همکاران (۲۰۲۴) درباره اثر منفی سرمایه اجتماعی آنلاین بر تمایل به فرزندآوری نیز مؤید این است که روابط دیجیتال حتماً تقویت‌کننده تصمیم‌گیری‌ها درباره باروری نیستند؛ افزون بر این، نتایج پژوهش حاضر با مطالعه واندن‌بوش و اگرمنت (۲۰۲۰) هم‌سویی دارد که نشان دادند استفاده گسترده از رسانه‌های اجتماعی با افزایش اضطراب آینده‌محور و نگرش منفی به مسئولیت‌های بزرگ‌سالی همراه است.

در سطح داخلی نیز هم‌سویی قابل‌توجهی مشاهده می‌شود. کیانپور (۱۴۰۱) بر نقش شبکه‌های اجتماعی در فرایند تصمیم‌گیری جمعیتی تأکید کرد. ارحامی (۱۴۰۱) نیز نشان داد نگرانی‌های آینده‌محور یکی از دلایل فاصله میان نگرش مثبت به فرزندآوری و رفتار واقعی است. یافته‌های قربانی، گلمکانی و شاکری (۱۳۹۵) درباره رابطه معنادار استفاده از شبکه‌های اجتماعی با نگرش به فرزندآوری و نیز نتایج عباسی‌شوازی و دراهکی (۱۳۹۷) درباره تأثیر سازوکارهای شبکه‌ای بر تصمیم‌گیری درباره باروری با نتایج مطالعه حاضر هم‌راستا هستند؛ با این حال، پژوهش حاضر با مدل‌سازی صریح نقش میانجی اضطراب آینده، گامی فراتر از این مطالعات برداشته و سازوکار روانی-اجتماعی انتقال اثر رسانه‌ها به رفتار باروری را به‌طور مستقیم آزموده است.

درعین حال، ناهم‌سویی نسبی نیز با برخی مطالعات مشاهده می‌شود. پژوهش‌هایی که بر نقش مؤثر سرمایه اجتماعی، باورهای مذهبی یا هنجارهای فرهنگی تأکید کرده‌اند (مانند راد و ثوابی، ۱۳۹۴؛ ارجمندسیاه‌پوش، ۱۳۹۵) متغیرهای ساختاری-فرهنگی را تعیین‌کننده‌تر از رسانه‌ها دانسته‌اند، اما نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد در بستر شهری و دیجیتال شده‌ای مانند تهران، زیست دیجیتال می‌تواند حتی مستقل از آن عوامل، اثر مستقیم و قابل‌توجهی بر تمایل به فرزندآوری داشته باشد. این تفاوت می‌تواند ناشی از تغییر بافت اجتماعی، شدت نفوذ رسانه‌های

دیجیتال و افزایش نااطمینانی‌های اقتصادی در کلان‌شهرها باشد؛ شرایطی که تهران را به‌نوعی «آزمایشگاه اجتماعی» برای مشاهده تحولات نگرشی نسل جوان تبدیل کرده است.

درمجموع، پژوهش حاضر نشان می‌دهد فهم کاهش تمایل به فرزندآوری در ایران معاصر بدون توجه به تجربه زیست دیجیتال و پیامدهای روانی آن ناقص خواهد بود. زیست دیجیتال با تقویت ادراک مخاطره و آینده‌ای نامطمئن به بازتعریف اولویتهای زندگی و تعویق یا امتناع از فرزندآوری می‌انجامد؛ بنابراین، سیاست‌های جمعیتی فقط اقتصادی نمی‌توانند پاسخگوی این تغییرات باشند و باید به ابعاد ادراکی و هیجانی نیز توجه شود.

بر مبنای یافته‌های پژوهش چند پیشنهاد کاربردی مطرح می‌شود.

۱. تقویت برنامه‌های سواد رسانه‌ای برای جوانان به‌منظور ارتقای مهارت تحلیل انتقادی محتوا و کاهش پیامدهای هیجانی ناشی از مواجهه با روایت‌های بحران‌محور ضروری است.

۲. سیاست‌گذاران اجتماعی باید در کنار حمایت‌های اقتصادی، برنامه‌هایی برای افزایش امید اجتماعی و کاهش نااطمینانی ادراک شده طراحی کنند؛ از جمله شفاف‌سازی سیاست‌های اشتغال و مسکن و تقویت امنیت شغلی.

۳. تولید و ترویج روایت‌های متعادل‌تر و واقع‌بینانه‌تر درباره آینده و والدگری در رسانه‌های رسمی و دیجیتال می‌تواند از بازتولید اضطراب‌های جمعی بکاهد.

۴. پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آتی با استفاده از طرح‌های طولی و مقایسه‌ای، این مدل را در سایر شهرها و گروه‌های اجتماعی بیازمایند و نقش متغیرهای تعدیل‌گر مانند سرمایه اجتماعی، امید به آینده و اعتماد نهادی را نیز بررسی کنند.

به‌طور کلی، براساس پژوهش حاضر پیوند میان رسانه، اضطراب اجتماعی و تحولات جمعیتی یکی از محورهای اساسی تحلیل جامعه ایرانی در عصر دیجیتال است و توجه نظری و سیاستی به این پیوند، ضرورتی انکارناپذیر برای فهم آینده جمعیتی کشور محسوب می‌شود.

منابع

- آفرینی، ف.، اکبری، ن.، و منتظری، ع. (۱۳۹۷). ارتباط بین حمایت اجتماعی و قصد فرزندآوری در زنان ساکن شهر تهران. پایش، ۱۷ (۳)، ۳۱۵-۳۲۸.
- ارجمند سیاهپوش، ا.، و برومند، ن. (۱۳۹۵). بررسی عوامل اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر گرایش به فرزندآوری در شهر اندیمشک با تأکید بر سبک زندگی (مطالعه موردی زنان متأهل کمتر از ۳۵ سال). جامعه‌شناسی مطالعات جوانان.
- ارحامی، آ. (۱۴۰۱). رصد رفتارها و نگرش‌های ایرانیان در موضوع فرزندآوری. تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
- راد، ف.، و ثوابی، ح. (۱۳۹۴). بررسی گرایش به باروری و عوامل اجتماعی مرتبط با آن (مطالعه موردی زنان متأهل ۵۰-۱۵ ساله ساکن شهر تبریز). مطالعات زن و خانواده، ۳ (۱)، ۱۲۷-۱۵۵.
- شمس قهفرخی، ف.، عسکری ندوشن، ع.، عینی زیناب، ح.، روحانی، ع.، و عباسی شوازی، م.ج. (۱۴۰۱). در دوراهی تصمیم به فرزندآوری: واکاوی چالش‌های فردی و اجتماعی فرزندآوری در بستر باروری پایین در شهر اصفهان. جامعه‌شناسی کاربردی (مجله پژوهشی علوم انسانی دانشگاه اصفهان)، ۳۳ (۴ (پیاپی ۸۸))، ۱-۲۸.
- عباسی شوازی، م.ج.، و دراهکی، ا. (۱۳۹۷). تأثیر مکانیزم‌های شبکه‌های اجتماعی بر قصد فرزندآوری زنان نقاط شهری استان بوشهر. مطالعات جمعیتی، ۴ (۱)، ۱-۳۹.
- قربانی، ف.، گلمکانی، ن.، و شاکری، م.ت. (۱۳۹۵). ارتباط استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و گرایش به فرزندآوری در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی و فردوسی مشهد: مطالعه مقطعی.
- کیانپور، ن.، رحمان‌زاده، س. ع.، و هاشم‌زهی، ن. (۱۴۰۲). عوامل مؤثر بر فرزندآوری با تأکید بر شبکه‌های اجتماعی مجازی. فصلنامه فرهنگی-تربیتی زنان و خانواده،
- Bauman, Z. (2003). Liquid love: On the Frailty of Human Bonds. Polity Press.
- Beck, U. (1992). Risk Society: Towards a New Modernity. Sage Publications.

- Beck, U. (2016). *The Metamorphosis of the World: How Climate Change is Transforming our Concept of the World*. Polity Press.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Stanford University Press.
- Hadadian, F., Abbasi, M., Parsajam, T., Haseli, A., and Rostami, N. (2025). Screens and Society: How Media Narratives Influence Fertility and Reshape Childbearing Choices: A Systematic Review. *BMC Women's Health*, 25, 457. <https://doi.org/10.1186/s12905-025-03986-8>
- Li, H., Li, J., and Yang, Z. (2025). The Impact of Digital Health Literacy on Marriage- and Childbearing-Related Anxiety Among Youth of Reproductive Age. *Frontiers in Psychology*, 16, 1676542. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1676542>
- Ning, C. (2022). How Media use Influences the Fertility Intentions Among Chinese Women of Reproductive age: A Perspective of Social Trust. *Frontiers in Public Health*, 10, 882009. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2022.882009>
- Vandenbosch, L., and Eggermont, S. (2020a). The Role of Social Media in Adolescents' Body Image and Future-Oriented Anxiety. *Journal of Youth and Adolescence*, 49(4), 743–756. <https://doi.org/10.1007/s10964-020-01225-0>
- Vandenbosch, L., and Eggermont, S. (2020b). The Role of Social Media in Adolescents' and Young Adults' Future-Oriented Anxiety and Adulthood Attitudes. *Journal of Youth Studies*, 23(7), 1–17.
- Vannucci, A., Flannery, K. M., and Ohannessian, C. M. (2017). Social Media Use and Anxiety in Emerging Adults. *Computers in Human Behavior*, 70, 163–170. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2017.01.003>
- Xiang, J., and Sun, X. (2025). Digital Insights: Analyzing Reproductive Intentions Via Social Media. *Plos One*. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0327570>
- Yao, L., Li, M., Tao, L., Xiao, L., and Li, Y. (2025a). The Mediating Role of Fertility Anxiety in the Relationship Between Media Exposure and Fertility Intention. *Social Science Research*. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2025.102999>

- Yao, L., Li, M., Tao, L., Xiao, L., and Li, Y. (2025b). Negative Social Media Exposure and Fertility Intention: The Mediating Role of Fertility Anxiety. *Personality and Individual Differences*, 241, 113192. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2025.113192>
- Zhang, B., Li, Z., Wu, S., and Quan, Y. (2026). The Relationship Between Social Media Use and Fertility Anxiety: A Parallel Mediation Model. *BMC Psychology*, 14, 119. <https://doi.org/10.1186/s40359-026-04119-y>
- Zhao, J., Chen, J., Chen, Y., Lin, W., and Dong, Y. (2024). Offline Social Capital, Online Social Capital, and Fertility Intentions. *Humanities and Social Sciences Communications*, 11, 3643. <https://doi.org/10.1057/s41599-024-03643-9>